

Masakr u ulici Vase Miskina, 27. maj 1992. - Reakcije, manipulacije i posljedice

Merisa Karović-Babić

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog
prava Univerziteta u Sarajevu

Sažetak

U ovom radu će biti govora o masakru u redu za hljeb u ulici Vase Miskina, kao jednom od brojnih primjera granatiranja i masovnog ubijanja civila u dijelu grada pod opsadom. Nakon uvodnih objašnjenja o postepenom stavljanju grada pod opsadu od strane JNA/VJ/SRK, slijedi detaljan opis samog zločina, kao i vojnog i političkog konteksta u kojem je on počinjen. Također, posebnu pažnju ćemo posvetiti reakcijama od strane vojnog i političkog rukovodstva RS, SRJ, R BiH, UNPROFOR-a, kao i interpretaciji određenih medija o ovom zločinu. Pored paljanskih, banjalučkih i beogradskih, posebno smo se posvetili analizi jednog novinskog članka u londonskom časopisu *Independent*, u kojem se masakr u Vase Miskina spominje u kontekstu „samogranatiranja“ vlastitog naroda od strane „vladinih snaga“! Da li su odluke Vijeća sigurnosti UN-a o slanju dodatnih trupa u Bosnu i Hercegovinu ili intenziviranje govora o eventualnoj vojnoj intervenciji bili neki od razloga za pisanje ovoga novinskog članka koji je imao jasan cilj da podstakne britansko javno mnijenje da povjeruje u navedene tvrdnje? Da li je objava novinskih članaka o „samogranatiranju“ vlastitog naroda, bilo svojevrsno ohrabrenje za nastavak granatiranja

Sarajeva? Sa ciljem da odgovorimo na navedena, iznimno bitna pitanja, pored nezaobilazne analize zapisnika o uviđaju Centra službi bezbjednosti MUP-a R Bosne i Hercegovine, obavljenih na licu mjesta neposredno nakon zločina kao i izjava svjedoka, ranjenih u masakru, porodica žrtava, posebno ćemo se baviti analizom „istraga“ Ujedinjenih nacija, dnevnih izvještaja UNPROFOR-a, kao i korespondencijom njihovih komandanata sa vojnim i političkim vrhom RS / SRJ nakon ovog zločina. Također, za interpretaciju političkog i vojnog konteksta, kao i reakcija koje su uslijedile nakon ovog zločina, pored literature koja tretira ova pitanja, oslanjat ćemo se i na analizu transkripata presretnutih telefonskih razgovora između vojnih i političkih dužnosnika Republike Srpske / Savezne republike Jugoslavije, te dostupnu dokumentaciju „Vojske republike srpske“ i Armije R Bosne i Hercegovine. Analizom navedenih dokumenata, uz hronološko praćenje i narednih faza opsade, dolazimo do zaključka kako je jednak obrazac korišten tokom cijelog perioda opsade, posebno kada su u pitanju manipulacije nakon masovnog ubijanja većeg broja civila.

Blago kažnjavanje sankcijama Savezne republike Jugoslavije (SRJ) rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a, koje je uslijedilo neposredno nakon masakra, u momentu kada je okupiran najveći dio teritorija R Bosne i Hercegovine, te kada je gotovo sva vojna mašinerija JNA / VJ data na raspolaganje novoformiranoj „VRS“, pokazao se kao i više nego nedovoljan potez Vijeća sigurnosti UN-a u pokušaju zaustavljanja agresije na R Bosnu i Hercegovinu i žestokog granatiranja njenog glavnog grada, a ujedno je poslužio i kao način sprečavanja eventualne vojne intervencije. Dakle, sintagma „krivac nije identificiran“, poslužila je kao savršen alibi za ne-intervenciju, te bila svojevrsno ohrabrenje za nastavak granatiranja grada. Također, uz hronološki slijed događaja, reakcija nakon ovog zločina, kao i posljedica, u radu će biti razmatran stav međunarodnih i nacionalnih sudova o ovom zločinu, odnosno (ne)procesuiranje odgovornih za ovaj masakr.

Ključne riječi: masovna ubistva, civili, opsada, red za hljeb, granata, istrage, zapisnici o uviđaju, manipulacije, Ujedinjene nacije, Vijeće sigurnosti, UNPROFOR.

PRIMIRJE I MASAKR U ULICI VASE MISKINA, 28. MAJ 1992.

“...strahote u Vase Miskina (...) ni Bejrut nije zapamtio...”¹

Nedeljko Bošković, 28. maj 1992.

Istovremeno sa okupacijom prigradskih, pretežno okolnih brdskih i planinskih predjela,² pripadnici JNA / VJ / “VRS” su tokom aprila 1992. godine započeli kampanju granatiranja i snajperskog djelovanja po urbanim dijelovima grada³ što je za posljedicu imalo i prve civilne žrtve⁴ kao i uništenje mnogih privrednih, kulturnih, stambenih i vjerskih objekata.⁵

¹ ICTY, Presretnuti telefonski razgovor između generala Boškovića i pukovnika Gagovića, 28. maj 1992.

² Još od septembra 1991. godine JNA je u organizaciji Komande 4. korpusa izviđala brda i postepeno zauzimala glavne strateške položaje oko Sarajeva na liniji Lukavica – Vidikovac – Brus – Pale – Borije – Hreša – Mrkovići – Poljine – Vogošća – Žuč – Briješće – Rajlovac – Ilidža. (Smail Čekić, Muhamed Šestanović, Merisa Karović, Zilha Mastalić-Košuta, *Zločini nad djecom Sarajeva u opsadi*, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2010., str. 35). Ova linija, posebno učvršćena tokom mjeseca aprila 1992, ostala je relativno nepromijenjena tokom cijelog perioda opsade. (pogledati karte u: Mesud Šadinlija, *Prvi Korpus ARBiH: nastanak i razvoj 1992–1995*, Sarajevo: Ministarstvo za boračka pitanja Kantona Sarajevo, 2008, str. 114 i 122).

³ Jedinice „Sarajevsko-romanijskog korpusa“ su uglavnom bile razmještene na linijama sukoba „koje su činile taj ‘unutrašnji’ krug i čija je dužina iznosila oko 55 kilometara“, dok su se pomoćne jedinice Korpusa nalazile u „takozvanom vanjskom krugu sarajevskog fronta, dužine oko 180 kilometara.“ (ICTY, IT-98-29-T, Pred pretresnim vijećem I, Tužilac protiv Stanislava Galića, Presuda i mišljenje, 5. decembar 2003, par. 201; dalje: ICTY, Presuda, Galić, 2003); Slobodni fotoreporter Morten Hvaal, kao svjedok pred ICTY, opisuje svoje utiske o posjećivanju položaja SRK: „Kada bih konačno stigao na liniju fronta, uvijek bi me zapanjila jasnoća sa kojom se ispod moglo vidjeti Sarajevo. Velika je razlika gledati nagore na maskirne položaje od kojih imate osjećaj da granate i meci padaju na vas iz vedra neba. Iz drugoga pravca, **to je djelovalo lako kao gađati glinene golubove.**“ (ICTY, P00377.B, Izjava svjedoka, Hvaal Morten, fotoreporter, datum razgovora: 14. i 15. februar 2001, par. 11).

⁴ U periodu od početka opsade (6. aprila 1992) do masakra u ulici Vase Miskina (27. maja 1992) civili su masovno ubijani na 15 lokacija. Vidi: Karović Merisa, *Masovna ubistva civila u Sarajevu za vrijeme opsade 1992–1995*, Magistarski rad odbranjen na Filozofskom fakultetu 15. maja 2013. godine pred komisijom: prof. dr. Zijad Šehić (predsjednik), prof. dr. Husnija Kamberović (mentor) i prof. dr. Smail Čekić (član), Prilog, br. 1, lokacije od 1 do 15. U radu je obuhvaćen samo jedan segment zločina – masovna ubistva civila.

⁵ Usljed granatiranja stambenih, privrednih, vjerskih i kulturnih objekata, u potpunosti ili djelimično su zapaljeni: DJ Jelovica – Skladište (6. aprila), Pivara (8. aprila), Garaže GSP-a (14. april), Poslovna zgrada UNIONINVESTA (21. april), Dječija ambasada (21. april), Olimpijski muzej (21. april), Olimpijska dvorana (22. april), Prirodno-matematički fakultet (23. april). Vidi: ICTY,

Dan prije masakra u ulici Vase Miskina,⁶ u večernjim satima 26. maja, granatirano je porodilište “Zehra Muidović”,⁷ kada su ubijene tri tek rođene bebe,⁸ koje su morale ostati u inkubatoru na višim spratovima zgrade.⁹ Istog dana, u Sarajevu je boravio ruski ministar vanjskih poslova Andrei Kozirev, i dogovorena je, pored ostalog: “obustava vatre, prisustvo UN-a u osiguravanju primirja, deblokada puteva i saobraćajnica, ispunjavanje ugovora o iseljenju kasarni i deblokada aerodroma. U skladu sa ovim dogovorom, 27. maja 1992. u 6 sati ujutro trebalo je stupiti na snagu primirje, a odmah potom započele bi radnje vezane za deblokadu aerodroma.¹⁰ S obzirom da je jutro počelo relativno mirno¹¹

00205173, „Požari na objektima od posebnog značaja koji su nestali od agresorskih dejstava granatiranjem i dr.“, Komandant vatrogasne brigade, Mesud Jusufović.

⁶ Vase Miskina (sada Ferhadija) je jedna od ulica koja od Titove do Bašćaršije čini glavno i najprometnije šetalište u centru grada. Ova, kao i druge ulice u samom centru grada, granatirana je u više navrata od početka opsade. Npr., 1. maja 1992, oko 10.00 sati ispred Katedrale u ulici Vase Miskina eksplodirala je granata, usljed čijeg rasprskavajućeg dejstva su ranjeni Anita (Leonid) Zodrum (1925) i njen unuk Vuk (Kosta) Simčević (1982). AIIZ, inv. br. 03-1573, Centar Instituta Novi grad, broj: 385-VIII/93, Sarajevo, 14. august 1993; AIIZ, inv. br. 03-1588, R BiH, Centar Instituta Novi grad, broj: 386-VIII/93, Sarajevo, 14. august 1993.

⁷ Porodilište je granatirano sa prethodno utvrđenih agresorskih položaja na Poljinama i Nahorevu. (Elvedin Kantardžić, „Sinoć u Sarajevu. Granatama po Porodilištu“, *Oslobođenje*, 27. maj 1992, str. 1; AIIZ, inv. br. 7-178, „Regionalni štab Teritorijalne odbrane“, Sarajevo, br. 02-58/92, 22. april 1992. u 08:00; AIIZ, inv. br. 7-179, Regionalni štab teritorijalne odbrane Sarajevo, br. 02-54/92, 21. april 1992, u 14:00, Dnevni izvještaj o stanju bezbjednosti i b/d na teritoriji).

⁸ Vidi više u: Čekić S. [et. al]. 2010., str. 143.

⁹ Naime, nakon što je oko 18:00 sati počelo ‘žestoko’ granatiranje Breke, sve porodilje, djeca, pacijenti, medicinsko osoblje, kao i izbjeglice iz Jezera, prešli su u podrumске prostorije porodilišta. „U podzemnim prostorijama bilo nas je 304, od toga 70 beba, 40 djece sa Dječije klinike, 12 operisanih, 80 žena. Sa nama je bilo 50-tak ljudi koji su se kod nas sklonili bježeći od terorista koji su nadirali s Jezera.“ Narednog dana, porodilište je izmješteno na ‘sigurniju’ lokaciju, u sklopu kliničkog centra Koševo. (AIIZ, inv. br. 03-2208/1, Svjedok br. 13, Srećko Šimić, Sarajevo, 1. juni 1993).

¹⁰ UN, S/1994/674/Add.2 (Vol. II) 27 May 1994, Final report of the United Nations Commission of Experts established pursuant to security council resolution 780 (1992), Anex VI, Part 1/10, Study of the buttle and siege of Sarajevo (Part I/10); (Under the Direction of: M Cherif Bassiouni); 26/5/92 (Tuesday), (b). Dalje: UN Commission of Experts; „Prvi zvanični dijalog Sarajeva i Moskve, Obećano novo primirje“, *Oslobođenje*, 27. maj 1992, str. 1.

¹¹ U početnim fazama opsade Sarajeva, građani su vjerovali kako potpisana primirja znače i prestanak granatiranja civilnih ciljeva u gradu. Međutim, pokazat će se da je, kako su to i novinari BBC-a primijetili, „jedna od velikih tragičnih ironija Sarajeva bila i ta što je često više ljudi ginulo za mirna dana, nego za dana kad su snažno granatirana civilna područja. To je bilo zato što su za mirna dana ljudi izlazili na ulice.“ (Vidi: Laura Silber – Alan Little, *Smrt Jugoslavije*, Otokar Keršovani, Opatija, 1996, str. 307).

građani Sarajeva su bili “ohrabreni” stati u red za hljeb,¹² koji je u jednu prodavnicu u ulici Vase Miskina došao oko 9.00 sati, a ubrzo nakon toga, u blizini su dostavljeni i mliječni proizvodi.¹³

U trenucima dok je trajala prodaja hljeba, u prijepodnevnim satima,¹⁴ na ovu lokaciju ispaljena je granata, usljed čijeg rasprskavajućeg dejstva je ubijeno 18,¹⁵ a ranjeno 144 civila. Žrtve su transportovane vozilima Teritorijalne odbrane, MUP-a, hitne pomoći, privatnim i taksi automobilima do Kliničkog centra Koševo ili Državne bolnice,¹⁶ gdje je u narednim

¹² Kako je većina Sarajlija nespremno dočekala ovakvo stanje, zalihe osnovnih životnih namirnica brzo su nestajale, a usljed nedostatka goriva, nemogućnosti dolaska do određenih naselja, konstantnih granatiranja kao i ograničenosti proizvodnje, radnici *Velepekare* i *Mljekare*, su svoje proizvode dostavljali samo u pojedine prodavnice u gradu. Dakle, zbog nestašice hljeba i nemogućnosti da se on dostavi u svaku prodavnicu u gradu, postojali su samo određeni punktovi na kojima se mogla nabaviti ova vrlo bitna životna namirnica. U jednom od telefonskih razgovora sa Fikretom Abdićem, obavljenom dan pred masakr u redu za hljeb, Ratko Mladić ga provokativno ispituje o osnovnim životnim namirnicama koje nedostaju u gradu, te napominje da je, od prijatelja iz Sarajeva, informisan o tome kako građani Sarajeva dobijaju hljeb. U razgovoru sa Fikretom Abdićem, Ratko Mladić kaže: „**Ne može da dođe humanitarna pomoć. Ma nije da nema. Dobijate vi hleb, zvao sam ja i komšije moje Golubićanine u Pofalićima i (...) Zovem ja po Sarajevu, imam ljudi, prijatelja.**“ Glavna tema ovog razgovora bilo je iseljavanje pripadnika bivše JNA iz kasarne *Jusuf Džonlić*, a u kojem Mladić ističe kako mu je poznato da u gradu nema kvasca, kiseonika za bolnice, mlijeka, mesa, uz sarkastičnu napomenu: „**Vi muslimani retko jedete meso (...) znam ja navike Muslimana. Vi možete skromnost.**“ Dostavu osnovnih životnih namirnica dijelu grada kojeg su pripadnici njegove vojske držali u opsadi, Mladić uvjetuje iseljenjem kasarni bivše JNA, ali pod uvjetima koje je on nametnuo, ne poštujući pri tome prethodno potpisani sporazum SRJ – RBiH. (ICTY, Transkript presretnutog telefonskog razgovora između Ratka Mladića i Fikreta Abdića, 26. maj 1992). Iako je „iznurivanje stanovništva glađu“ u oružanim sukobima zabranjeno tačkom 54 *Dopunskog protokola iz 1977. uz Ženevske konvencije*, ono je korišteno kao jedan od metoda ratovanja, posebno u gradovima koji su bili u opsadi. Vidi: *Dopunski protokol iz 1977. uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine i zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I)*, Član 54; u: Miodrag Starčević, *Izvori međunarodnog humanitarnog prava. Priručnik za profesionalne vojnike, pravnike i aktiviste Crvenog krsta*, Međunarodni komitet crvenog krsta, Beograd, 2002, str. 224.

¹³ AIIZ, inv. br. 03-1124, Sarajevo, 13. juli 1993, Izjava: Đ. J.

¹⁴ Između 9:45–10:30 sati; AIIZ, inv. br. 03-1124, Službena zabilješka, Sarajevo, 16. juli 1993, Cezar Mašović, Almir Bećarević i Renad Zlatanić. Prema izjavama Šoro Safeta, Edhema Radmilovića i Zorana Hušnera, granata je najvjerovatnije eksplodirala oko 10:00 sati. (Vidi: AIIZ, inv. br. 03-2559, Centar Instituta Novi grad, Sarajevo, 13. oktobar 1993, Izjava: Š. S.; AIIZ, inv. br. 03-3512, Centar Instituta Novi grad, Sarajevo, 17. oktobar 1993, Izjava: R. E.; AIIZ, inv. br. 03-1124, Sarajevo, 7. juli 1993, Izjava: Z. H.)

¹⁵ Istog dana je identificirano 16 civila, a npr. Bahrija Pilav i Izudin Zukić, koji su ubijeni na licu mjesta, registrirani su kao NN žrtve, a porodica ih je identificirala u popodnevnim časovima ili narednog dana.

¹⁶ Bivše Vojne, a sad Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“.

danima, od posljedica ranjavanja, smrt nastupila za još pet civila, te je ukupan broj žrtava sa smrtnim ishodom bio 23 civila.¹⁷ Pripadnici CSB-a Sarajevo MUP-a R Bosne i Hercegovine, zajedno s istražnim sudijom Višeg suda u Sarajevu, nekoliko sati nakon masakra obavili su uviđaj na licu mjesta zločina.¹⁸ Na osnovu analize kratera granate konstatirali su da se radi o projektilu koji je ispaljen iz artiljerijskog oružja, a vještak balističke struke je prikupio podatke potrebne za utvrđivanje pravca iz kojeg je projektil došao.¹⁹ U blizini navedene lokacije ekipa koja je obavljala uviđaj nije pronašla tragove pada još nekog projektila, ali s obzirom na izjave očevidaca da se radilo o dva do tri projektila,²⁰

¹⁷ Od posljedica ranjavanja smrt je nastupila za: Nedžada Abdiji, Ismeta Ašćerića, Snježanu Biloš, Abdulaha Sarajlića, Sretena Stamenovića. Popis žrtava vidjeti u: M. Karović, Magistarski rad, 2013, str. 209; Kao izvore saznanja, za svaku žrtvu, koristili smo sljedeću dokumentaciju: protokole iz gradskih bolnica, potvrde o smrti izdate od ljekara – mrtvozornika, izvode iz matične knjige umrlih izdate od strane matičara u općinama na koje se odnosi predmetna odrednica istraživanja, potvrde o ukopu iz pokopnog društva *Bakije*, potvrde o ukopu iz KJKP *Pokop*, dostupnu dokumentaciju MUP-a RBiH, Prvog korpusa Armije RBiH, Kantonalnog Suda u Sarajevu, ICTY, kao i popis stanovništva iz 1991, koji nam je poslužio za provjeru identiteta žrtava. Također, navedenu dokumentaciju poredili smo sa popisom porodičnih domaćinstava na području dijela grada koji je bio u opsadi, kojeg je Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava provodio uz pomoć prethodno dobro obučениh povjerenika Civilne zaštite u vremenskom periodu od aprila do septembra 1994. godine, izjavama svjedoka koje se nalaze u Arhivu Instituta, kao i vlastitim empirijskim istraživanjem provedenim u periodu od 2007–2012. godine.

¹⁸ Pripadnici MUP-a RBiH su u periodu od 14–16 sati obavili uviđaj na licu mjesta. Prije njih, na licu mjesta zločina su bili i pripadnici Informativne službe TO. Nije nam poznato da li su oni uradili pismeni zapisnik o onome što su zatekli na licu mjesta, kao ni da li su odnijeli dijelove projektila koje su zatekli na licu mjesta. U svrhu ovoga istraživanja, pored Zapisnika kojeg su sačinili pripadnici MUP-a, dostupan nam je jedino intervju novinara TVBiH sa rukovodiocem Informativne službe TO, Muhamedom Zlatanom. (Vidi: <http://www.youtube.com/watch?v=Oe-XYk7EfJA>, „Dva sata poslije“, War crimes in Bosnia, Uploaded by ArhivaAgresijeNaBiH on Sep 26, 2010).

¹⁹ AIIZ, inv. br. 03-1124, Viši sud u Sarajevu, Sarajevo, 27. maj 1992, KRI-9/92, Zapisnik o uviđaju, Istražni sudija: Potparić Milorad.

²⁰ Prema procjeni očevica Š. S., vozača ‘hladnjače’ u kojoj je prevezio mliječne proizvode po prodavnicama, kao i E. R., prodavca sladoleda, u ulici Vase Miskina su eksplodirale dvije granate, (Vidi: AIIZ, inv. br. 03-2559, Centar Instituta Novi grad Sarajevo, 13. oktobar 1993, Izjava: Š. S.; AIIZ, inv. br. 03-3512, Centar Instituta Novi grad, Sarajevo, 17. oktobar 1993, Izjava: R. E.) Muhamed Zlatan, rukovodilac informativne službe TO, u intervjuu za TVBiH, spominje još dvije granate kalibra 82 mm, ali ne precizira tačne lokacije gdje su one eksplodirale. Na snimku je vidljivo kako u ruci drži rep granate kalibra 120 mm, za koju tvrdi da je eksplodirala u jednom privatnom stanu u blizini slastičarne *Egipat*, te da je ispaljena sa Vidikovca na Trebeviću. (vidi: <http://www.youtube.com/watch?v=Oe-XYk7EfJA>, „Dva sata poslije“, War crimes in Bosnia, Uploaded by ArhivaAgresijeNaBiH on Sep 26, 2010). Međutim, svjedok B. K. je registrirao samo ovu, jednu

izvršen je pregled šireg dijela ovog područja grada, te su u ulici Vojvode Stepe 19, pronađeni tragovi pada i eksplozije jednog projektila.²¹ Nakon kriminalističko-tehničkog pregleda lica mjesta, vještaci za balistiku ustanovili su da je minobacačka granata ispaljena iz pravca Trebevića i to okomito na pravac ulice Vase Miskina.²²

REAKCIJE NA ZLOČIN

„Sa sve četiri strane sveta ja sam Sarajevo blokir'o. Nema mu izlaska, u mišolovci je.“ ... „Potres u Sarajevu će biti i više će na njega u jednoj sekundi pasti granata nego za sve vreme od kad se vode borbe.”²³

Ratko Mladić, 25. maj 1992.

„...ja evo tvrdim i garantujem da je takvo naređenje od strane Komande s ove strane preneto i vojska se ograđuje od takvoga dejstva (...) Čujte, sve što pripada ovoj srpskoj vojsci kome komanduje general Mladić, on sigurno sto posto se ograđuje i najstrožije zabranjuje. Čak je naredio hapsit' i streljati ako budu upotrebljene (...) E sad, ko je taj projektil uputio, odakle je, ja stvarno ne znam jer ovde preko mene, vi znate što prođe tih izveštaja i toga, od svih do jednoga niko tvrdi i garantuje (...) Da nije opalio projektil...“²⁴

pukovnik Gagović, 28. maj 1992.

Za razliku od pripadnika MUP-a RBiH, “stručnjaci” iz MUP-a samoproglašene Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine, iako nisu obavili uviđaj na licu mjesta, tvrde da su u ulici Vase Miskina prethodno

---

granatu i ne zna da li je nakon toga bilo još granata. (AIIZ, inv. br. 03-1124, RBiH, Sarajevo, 6. juli 1993, Izjava: K. B.). Prema izjavama Z. R. i M. L., dok su čekali u redu za hljeb, u daljini se čula eksplozija granate, ali niko nije odlazio iz reda. (AIIZ, inv. br. 03-1124, Sarajevo, 12. juli 1993, Izjava: R. Z.; AIIZ, inv. br. 03-1124, Sarajevo, 6. juli 1993, Izjava: L. M.).

²¹ AIIZ, inv. br. inv. br. 03-150, Viši sud u Sarajevu, Sarajevo, 27. maj 1992, KRI-9/92, Zapisnik o uviđaju, Istražni sudija: Potparić Milorad.

²² AIIZ, inv. br. 03-1124, RBiH, MUP, Sarajevo, br: 02/3-233-592, dana: 10. avgusta 1992, Viši sud Sarajevo, na ruke Potparić Milorada, Prilog: Zapisnik o kriminalističko-tehničkom pregledu lica mjesta pada minobacačke granate u ul. Vase Miskina između prodavnica *Planika* i *Elektrotehna*, sačinjen od strane vještaka za balistiku Međedović Zlatka i Stankov Borislava.

²³ ICTY, Transkript presretnutog telefonskog razgovora između Mladića i NN muške osobe, 25. maj 1992.

²⁴ ICTY, Transkript presretnutog telefonskog razgovora između generala Boškovića i pukovnika Gagovića, 28. maj 1992.

bile postavljene “nagazne rasprskavajuće mine”, te da “imaju sve dokaze” da su ovu akciju vodili pripadnici “ranijeg” MUP-a. Kao argumente za ove tvrdnje, navodi se kako je “pločnik ostao netaknut, da su kod ljudi koji su stradali uglavnom stradali donji ekstremiteti”. Također, “balistički stručnjaci” iz MUP-a samoproglashene Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine su tvrdili da je “nemoguće sa bilo kojeg od srpskih položaja pogoditi baš taj dio ulice, zavučen između mnogo zgrada.”²⁵ Međutim, tvrdnju kako je pločnik ostao netaknut, demantira krater granate kojeg su pripadnici MUP-a RBiH u zapisniku o uviđaju detaljno opisali,²⁶ a trag granate, u obliku skromno obilježene “sarajevske ruže”,²⁷ građane Sarajeva i danas podsjeća na nevino ubijene civile u Miskinovoj ulici. Narednog dana, u pismenom obraćanju zvaničnicima ‘međunarodne zajednice’, pored ovih “argumenata”, Krajišnik navodi da je u masakru “nekoliko ljudi poginulo, a veći broj ih je ranjen”, te da se ‘muslimanska televizijska ekipa’²⁸ našla na licu mjesta odmah poslije masakra.²⁹ Kamermani Televizije Bosne i Hercegovine (TVBiH), koji su u trenutku masakra snimali prilog u Domu JNA,³⁰ nekoliko minuta nakon zločina zabilježili su dirljiv prizor, koji je prikazivan u informativnim emisijama tokom cijelog dana, kao i u devetominutnom prilogu za Dnevnik u 19:30 sati.³¹ Masakr civila u redu za hljeb bio je glavna vijest

²⁵ Ovakvu interpretaciju izvještaja „stručnjaka“ Ministarstva unutrašnjih poslova samoproglashene Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine, ponudila je TV Beograd, kao i drugi elektronski i printani mediji u SRJ i RS. Vidi: ICTY, IT-06-90-T, Renaud de La Brosse. 2003. *Plan to Create a ‘State for all Serbs’: Consequences of Using the Media for Ultra-Nationalist Ends*, par. 75.

²⁶ AIIZ, inv. br. 03-1124.

²⁷ O „sarajevskim ružama“ vidjeti: Azra Junuzović, *Sarajevske ruže: ka politici sjećanja*, Sarajevo: Armis-Print, 2006, str. 85–136.

²⁸ Pod ‘Muslimanska televizijska ekipa’ Krajišnik je podrazumijevao TVBiH.

²⁹ ICTY, 03003495, Srpska republika Bosna i Hercegovina, Kancelarija predsjednika Skupštine, Pale, 28. maj 1992, Dostaviti: Lord Carrington, g. J. Cutileiro, g. B. B. Ghali, g. J. Baker, g. S. Vance, g. A. Kozyrev, ministrima dvanaestorice; Predsjednik Skupštine: Momčilo Krajišnik.

³⁰ Sada *Dom armije*; Tom Gjelten, „Optuživanje žrtve“, u: Džeilana Pećanin (prevod), *Oslobođenje*, 31. decembar 1993, str. 6.

³¹ Zastrahujući snimci neposredno nakon masakra: Radio-televizija BiH (TVBIH), Dnevnik, 27. maj 1992, voditelj dnevnika: Ljubomir Ljubojević. Uploaded by sarhivoo on Dec 17, 2008; <http://www.youtube.com/watch?v=FjTit4T5u24>; Ubijanje Sarajeva - 21. Dio/Masakr u Vase Miskina 1/2. U izjavama koje je naredne godine istražiteljima Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, dalo nekoliko ranjenih civila u ovom masakru se, pored ostalog, navodi: „Čim sam se povratila od udara ugledala sam strašnu scenu. Svuda oko mene

na svim svjetskim TV stanicama,³² ali je na RTS-u prikazana tek nakon što je objavljen zvanični odgovor paljanskog rukovodstva i medija, a prema kojem optužuju “vladu u Sarajevu da je sama počinila masakr nad sopstvenim narodom ne bi li zadobila simpatije u svijetu i ubrzala zapadnu vojnu intervenciju.”³³ Na TV Beograd je emitovano i saopćenje “Vojske srpske republike Bosne i Hercegovine”, u kojem se navodi da tokom “današnjeg dana, 27. maja ove godine, jedinice Vojske Srpske republike Bosne i Hercegovine nisu otvarale vatru ni iz pješadijskog ni bilo kakvog drugog oružja u širem prostoru Sarajeva.”³⁴

U izjavi za TVBiH, general Nedeljko Bošković, osuđuje zločin, ali ne imenuje krivca,³⁵ a narednog dana, u telefonskom razgovoru sa

---

su se nalazila raskomadana tijela, otkinuti ekstremiteti, razbacane stvari i svuda okolo krv. Na pipala sam zubnu protezu i podigla je. U tom momentu ja nisam ni znala da sam povrijeđena niti sam osjećala bilo kakvu bol. Tada sam pokušala da ustanem i kada sam ustanovila da to nisam u stanju vidjela sam da mi potkoljenica lijeve noge praktično visi samo na kožici. (AIIZ, inv. br. 03-1124, Izjava: L. M). „Na meni su ležale dvije mrtve žene i dijelovi tijela ranjenih ljudi, čuo se miris baruta i krici i jauci ranjenih ljudi. (...) Kada su me smještali u automobil koji me je odvezao u bolnicu moja noga je visila ispod potkoljenice, tako da su je morali pridržavati dok su me ubacivali u automobil. Na ortopedskoj klinici su pokušali da mi spasu nogu, međutim, zbog gangrene koja ju je zahvatila morali su da je amputiraju. (AIIZ, inv. br. 03-1124, Izjava: J. Đ.). Na snimcima koje su kamere TVBiH zabilježile nekoliko sati nakon masakra, kada su žrtve bile transportirane do bolnica, uočljiva je bila jeziva slika razbacanih ličnih stvari žrtava, cipela, novčanika, dokumenata, cekera, a u izlogu *Klasove* prodavnice, na nekoliko policia naslagani hljebovi, koje, međutim, više niko nije kupovao. (<http://www.youtube.com/watch?v=Oe-XYk7EFA>, „Dva sata poslije“, War crimes in Bosnia, Uploaded by ArhivaAgresijeNaBiH on Sep 26, 2010).

³² Portparol State Departmenta, Richard Boucher je izjavio kako nije vidio „takve okrutnosti, grozote i patnje od 1945. godine“. Vidi: Ivica Mišić, „Stejt department o zločinu u Sarajevu. Besprimjerna okrutnost“, *Oslobođenje*, 28. maj 1992, str. 1.

³³ Meldijana Arnaut-Haseljić, *Mediji u funkciji realizacije genocida u Bosni*, u: Genocid u Bosni i Hercegovini: posljedice Presude Međunarodnog suda pravde: zbornik radova međunarodne naučne konferencije održane 10. i 11. jula 2009. godine u Potočarima (Srebrenica) / Međunarodna naučna konferencija, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta, 2011, str. 851.

³⁴ ICTY, IT-06-90-T, Renaud de La Brosse. 2003. *Plan to Create a 'State for all Serbs'. Consequences of Using the Media for Ultra-Nationalist Ends*, par. 75.

³⁵ General-major Nedeljko Bošković, načelnik uprave bezbjednosti VJ, koji se u Sarajevu nalazio na pregovorima o iseljenju kasarni bivše JNA iz grada, na dan masakra daje izjavu za TVBiH, u kojoj, ističe kako „ne može da shvati da se našao takav monstrum koji je mogao da puca na narod koji je iz podruma i skloništa izašao da kupi hljeb kako bi preživio. Taj koji je to napravio mora biti otkriven kao i onaj koji mu je izdao takvo naređenje“, dodajući da je „neobjektivno reći ko je to učinio“. Arnaut-Haseljić, M., 2011, *Mediji...*, str. 851–852.

Gagovićem³⁶ konstatira kako “strahote u Vase Miskina (...) ni Bejrut nije zapamtio”. U daljem razgovoru Gagović ga uvjerava kako je zabranjeno svim jedinicama da pucaju, te “garantuje da je takvo naređenje od strane Komande s ove strane preneto i vojska se ograđuje od takvog dejstva”, uz napomenu da je general Mladić “čak naredio i hapsit’ i streljati ako budu upotrebljene...”³⁷ Međutim, baš u trenucima dok su razgovarali, Bošković ističe kako su ispred zgrade Predsjedništva pale dvije minobacačke granate,³⁸ od kojih su ranjeni članovi obezbjeđenja Predsjedništva,³⁹ te naređuje da se izvrši totalna kontrola svih oruđa i zabrana dejstva svakog oruđa.⁴⁰

Dalje Gagovićeve tvrdnje o neaktivnosti “VRS” / VJ, kao i zvanična saopštenja “VRS” o “neotvaranju vatre”, u potpunoj su kontradiktornosti sa Mladićevim konstantnim prijetnjama rukovodstvu R Bosne i Hercegovine kao i naredbama svojim podređenim, da “Sarajeva neće biti”, kako će tući Predsjedništvo, te, ukoliko bude ranjen njegov jedan vojnik “prema frontu ili prema ovim kasarnama” da će “biti potres Sarajeva” i da će “izvršiti odmazdu prema gradu” na način da će više na njega “u jednoj sekundi pasti granata, nego za sve vreme od kad se vode borbe dosad”.⁴¹

³⁶ Milosav Gagović je bio pomoćnik za logistiku komandantu 4. Korpusa JNA, Vojislavu Đurđevcu. Od 1. aprila do 5. juna 1992. bio je u kasarni 4. Korpusa JNA u Lukavici, nakon čega predaje zahtjev za penziju. U odsustvu generala Đurđevca, Gagović je „morao imati detaljna saznanja“ o zločinima koji su u tom periodu vršeni u gradu, kao i o upotrebi minobacača i artiljerije na centar Grada. (ICTY, Case No. IT-98-29/I, Witness: Milosav Gagović, (Open Session), Examination by Mr. Tapusković and Cross-examination by Ms. Edgerton, p. 8643, 8705, 8715, 23 July 2007).

³⁷ ICTY, Transkript presretnutog telefonskog razgovora između generala Boškovića i pukovnika Gagovića, 28. maj 1992.

³⁸ U trenutku razgovora, general Bošković se nalazio u kabinetu Jerka Doke u zgradi Predsjedništva RBiH.

³⁹ Usljed rasprskavajućeg dejstva granata koje su oko 16:00 sati eksplodirale ispred zgrade Predsjedništva, teško su ranjeni: Rasim Babić i Dragan Bošnjak, članovi obezbjeđenja Predsjedništva R Bosne i Hercegovine. (AIIZ, inv. br. 29394/1994; Š. H., „Granate na Predsjedništvo“, *Oслобођење*, 29. maj 1992, str. 5).

⁴⁰ ICTY, Transkript presretnutog telefonskog razgovora između generala Boškovića i pukovnika Gagovića, 28. maj 1992.

⁴¹ ICTY, Transkript presretnutog telefonskog razgovora između generala Tolimira, generala Mladića i Jerka Doke, 24. maj 1992, i Mladića i NN muške osobe, 25. maj 1992. Ove prijetnje od strane Mladića su izrečene u kontekstu iseljavanja kasarni JNA u gradu, ne poštujući sporazum koji je potpisala SRJ-BiH-UNPROFOR. U ovom telefonskom razgovoru Mladić još naglašava: „Sa sve četiri strane sveta ja sam Sarajevo blokir'o. Nema mu izlaska, u mišolovci je.“ Vidi:

Također, istovremeno sa negiranjem odgovornosti za zločin u ulici Vase Miskina, pripadnici "VRS" / VJ su 28. i 29. maja nastavili intenzivno granatiranje iste i drugih lokacija, posebno Predsjedništva i historijskog jezgra grada, kada su, uz masovno ubijanje civila,⁴² zapaljeni i uništeni mnogi civilni objekti.⁴³ Ovom granatiranjem prethodilo je Mladićevo naređenje pukovniku Vukašinoviću, kako treba tući "Velušiće" i Pofaliće, jer "tamo nema srpskog živilja mnogo", Dobrovoljačku, Humsku, Đure Đakovića, kao i "još jedan pluton po Predsjedništvu", te da se grad artiljerijski osmatra, da građani "ne mogu da spavaju da razvučemo pamet njihovu."⁴⁴

MEĐUNARODNI KONTEKST U VRIJEME MASAKRA I INTERPRETACIJE ZLOČINA

Sankcije su "poslužile kao privremeni izgovor pred onima koji su tvrdili kako se moralo učiniti više, tj. kao privremeno ušutkivanje onih koji su tražili vojnu intervenciju."⁴⁵

Carol Hodge

Slobodan Milošević ne negira da su pripadnici "VRS" ispalili granatu, te uz bezrezervnu osudu bombardiranja Sarajeva, nastoji odobrovoljiti članice Vijeća sigurnosti UN-a da ne glasaju za novu rezoluciju, kojom bi Srbiji i Crnoj Gori bile nametnute sankcije.⁴⁶ No, u kontekstu

---

AIIZ, 7-279, Ugovor o evakuaciji komandi, jedinica i ustanova JNA iz garnizona Sarajevo, sastavljen dana 18. maja 1992. godine u Sarajevu u prostorijama UNPROFOR-a. Potpisnici: za Predsjedništvo RBiH – Fikret Abdić i Stjepan Kljujić, za JNA – pukovnik Branko Čađo, za UNPROFOR – K. Høglund.

⁴² Npr., od granata koje su pale u ulicu Džemala Bijedića br. 69, ubijena su dva civila. Vidi: H. A., „Dva poginula na Čengić Vili“, *Oslobođenje*, 29. maj 1992, str. 6.

⁴³ UN Commission of Experts, 29/5/92; Čak su se i u beogradskoj *Politici* našle fotografije razrušenog grada: „Sarajevska ulica Maršala Tita, juče u podne“, „Srušen je i nacionalni restoran Aeroplan“, „Ulica Kralja Tomislava“, ali uz napomenu kako su „mnoge od najljepših sarajevskih zgrada uništene u artiljerijskim dvobojima“; Vidi: „U slici reči. Razrušeno Sarajevo“, *Politika*, 31. maj 1992., str. 6.

⁴⁴ ICTY, Transkript presretnutog telefonskog razgovora Ratko Mladić – Mirko Vukašinović, 28. maj 1992.

⁴⁵ Carol Hodge, *Velika Britanija i Balkan od 1991. do danas*, Zagreb: Detecta, 2007, str. 79.

⁴⁶ Milošević je ovakav stav zauzeo na sastanku sa pripadnicima UNPROFOR-a na dan kada je u Vijeću sigurnosti UN-a trebala biti izglasana ova rezolucija. U nadi da će odobrovoljiti članice Vijeća sigurnosti UN-a da ne glasaju za ovu rezoluciju, Milošević uvjerava pripadnike

aktuelnih razgovora o donošenju sankcija, svojim pomirljivim stavom i osudom masakra u ulici Vase Miskina Slobodan Milošević nije uspio odobrovoljiti članice Vijeća sigurnosti da ne glasaju za rezoluciju kojom su nametnute sankcije SRJ. No, s obzirom da su oružane formacije SRJ do tada okupirale 70% bosanskohercegovačke teritorije,⁴⁷ u kojima su počinjeni brojni zločini protiv čovječnosti i međunarodnog prava, posebno nad Muslimanima / Bošnjacima, te kada je gotovo sva vojna mašinerija JNA / VJ data na raspolaganje novoformiranoj "VRS", donošenje Rezolucije vijeća sigurnosti UN-a, kojom su nametnute sankcije SRJ,⁴⁸ "bilo je premalo, a došlo prekasno", te su "sankcije poslužile kao privremeni izgovor pred onima koji su tvrdili kako se moralo učiniti više, tj. kao privremeno ušutkivanje onih koji su tražili vojnu intervenciju."⁴⁹

No, u kasnijoj interpretaciji masakra u Vase Miskina, posebno od strane određenih srbijanskih autora, uvođenje sankcija je poslužilo kao još jedan od 'agrumenata' koji ide u prilog tezi kako su "Muslimani granatirali vlastiti narod", sa ciljem da izazovu izolaciju SRJ i "žestoku antisrpsku kampanju u svetu",⁵⁰ izdvajajući pri tome ovaj masakr iz kon-

---

UNPROFOR-a da „se čini sve što je u njihovoj moći kako bi uticali na bosanske Srbe da zaustave bombardovanje i da im je poručeno da, ukoliko nastave, ne treba da očekuju bilo kakvu pomoć ili razumijevanje sa njihove strane.“ (Vidi: ICTY, Ro1838989, Izlazni telegram, Za: Gouldinga, Ujedinjene nacije, Njujork, Od: Nambiara, UNPROFOR, Beograd /potpisano/, datum: 30. maj 1992, broj: UNPROFOR – B/41, Predmet: Sadržaj razgovora sa predsjednikom Miloševićem na sastanku od 30. maja 1992. u 12:00 sati).

⁴⁷ Miroslav Tuđman – Ivan Bilić, *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991–1995*, Zagreb, 2005, II (tekst) i 527 (karta).

⁴⁸ Rezolucija VSUN br. 757 usvojena je 30. maja 1992. godine. Ovom Rezolucijom nametnute su sankcije SRJ, uključujući i trgovački embargo, osim na hranu i lijekove, te zabranu vazdušnog saobraćaja, sportskih i kulturnih veza. (The Security Council, Resolution, 757, 1992, 30. 05. 1992.).

⁴⁹ Hodge, C., 2007, str. 79.

⁵⁰ Smilja Avramov, *Postherojski rat zapada protiv Jugoslavije*, Vetarnik: LDI, 1997, 290; U ovoj knjizi, profesorka međunarodnog prava, Smilja Avramov još spominje i teze o izrežiranosti masakra od strane MUP-a R Bosne i Hercegovine, pozivajući se na već spomenuto saopćenje MUP-a Srpske republike, kao i da su za namještenu eksploziju znali i ljekari, kojima je „izdat nalog da budu u punoj pripravnosti“, kao i „odabrane ekipe novinara“, kojima je „dozvoljen pristup za instaliranje kamera na precizno utvrđenim mestima“. (Avramov S. 1997, str. 380). Međutim, u prilogima i napomenama navedene knjige, profesorka se ne poziva na zapisnike o uviđaju MUP-a Srpske republike (jer oni nisu ni obavili uviđaj, tako da takvi zapisnici ne postoje), kao ni na konkretne dokumente kojim bi potvrdila ko, kada i gdje je izdao spomenute naredbe bolnicama ili medijima. Čosićev, *Bosanski rat*, Radinovićeve, *Laži o sarajevskom ratištu*, su samo neke od knjiga u kojima se iznose ove i slične teze o „izrežiranosti“ masakra u Miskinovoj ulici. (Vidi: Dobrica Čosić, *Bosanski rat*, Beograd: Službeni glasnik, 9–10, 2012.; Radovan Radinović,

teksta općih zbivanja na prostoru R Bosne i Hercegovine i prethodnih zločina počinjenih od strane JNA / VJ / "VRS".

Kao uporište za razradu ove prosrpske teze poslužio je članak u londonskom *Independentu*, objavljen 22. avgusta 1992. god., nekoliko dana pred odlučujuću Londonsku konferenciju, a ponovo u kontekstu nagovještaja vojne intervencije i slanja britanskih trupa u Bosnu i Hercegovinu. Autor ovoga članka se poziva na "tajni izvještaj" upućen komandantu snaga UN-a za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, generalu Sathisu Nambiaru, u kojem se navodi kako su "bosanske snage lojalne predsjedniku Aliji Izetbegoviću možda aktivirale bombu", koja je izazvala masakr u Vase Miskina.⁵¹ U izjavi za zagrebački tjednik *Globus*, Sathis Nambiar u nekoliko navrata ponavlja kako "mi nemamo nijednu obavijest da su Muslimani pucali sami na sebe. Doista ne mogu reći na temelju čega je napisan članak u *Independentu*. Mi poričemo da su službenici UNPROFOR-a dali takvu tvrdnju".⁵² Ukoliko uzmemo u obzir činjenicu da je general Lewis MacKenzie u tom periodu završio svoju misiju u Bosni, a da su slični podaci objavljeni u njegovu *Dnevniku* naredne, 1993. godine, postaje jasno o kojem se "povjerljivom izvoru" iz UN-a radi.⁵³ Iako pripadnici UN-a nisu obavili uviđaj na licu mjesta nakon masakra, MacKenzie ističe kako su mu "njegovi" ljudi rekli da se mnoge stvari nisu uklapale, pri čemu iznosi teze već prezentirane u

---

Laži o sarajevskom ratištu, Beograd: Svet knjige, 2004, str. 192–195.

⁵¹ Leonard Doyle, „Muslims ‘slaughter their own people: Bosnia bread queue massacre was propaganda ploy, UN told“; („Muslimani ‘masakriraju vlastiti narod’: bosanski masakr u redu za hljeb bio je propagandni trik, rekao je zvaničnik UN-a“). *Independent*, 22 August 1992., <http://www.independent.co.uk/news/muslims-slaughter-their-own-people-bosnia-bread-queue-massacre-was-propaganda-ploy-un-told-1541801.html>.

⁵² Sarajevo, 29. august (BH PRESS), „Nambijar negira pisanje *Independenta*“, *Oslobođenje*, 30. august 1992., str. 4.

⁵³ Lewis MacKenzie, *Peacemaker: the road to Sarajevo*, Vancouver: Douglas and McIntyre, 503. Također, MacKenzie je tokom 1993. godine, na turneji po američkim gradovima, održao niz govora i dao nekoliko intervju u kojima je nastojao opovrći međunarodno prihvaćeno stajalište da je slika o „bosanskim muslimanima kao žrtvama lažna“. Ovu MacKenzievu turneju i javne nastupe finansirala je srpsko-američka nacionalna mreža za informisanje (SerbNet) iz Chicaga. (Roy Gutman, *Svjedok genocida*, Sarajevo: Vijeće Kongresa bosansko-muslimanskih intelektualaca, 1995, 211–216. O iskazima svjedoka protiv generala McKenzia i Zahtjevu za provođenje istrage protiv njega pogledati: *Molila sam ih da me ubiju: zločin nad ženama Bosne i Hercegovine*, (ur. Irfan Ajanović et. al.), Sarajevo: Savez logoraša Bosne i Hercegovine, Centar za istraživanje zločina, 1999, 183–189; Mustafa Bisić – Senad Kreho, *Obuka za genocid*, Khalid Al-Ageely, Sarajevo, 1994., 161–162).

beogradskim medijima, zaključujući kako je jedino siguran u to da su “ubijeni nevini ljudi”.⁵⁴

U Izvještaju Vijeću sigurnosti UN-a od 30. maja, generalni sekretar UN-a Butros Ghali ovaj zločin spominje jedino u kontekstu razloga za prekid pregovora o iseljavanju preostalih kasarni,⁵⁵ a tek je, navodno oko 11. juna, nakon MacKenzievog povratka iz Beograda,⁵⁶ obavljena istraga UN-a o masakru u Vase Miskina, prema kojoj nije mogla biti utvrđena odgovornost “nijedne od strana u sukobu”.⁵⁷ Ovako nedorečen stav pripadnika UNPROFOR-a po pitanju mjesta ispaljenja granate doprinio je različitim interpretacijama i manipulacijama navedenim zločinom. Upravo u kontekstu intenzivnog spominjanja vojne intervencije i slanja novih trupa UNPROFOR-a u Bosnu,⁵⁸ novinar Leonard Doyle je objavio

⁵⁴ MacKenzie L. 1993, 293.

⁵⁵ „Dokumenti: Generalni sekretar UN-a Savetu bezbednosti o Jugoslaviji – Izvještaj Butrosa Galija“, *Politika*, 4. juni 1992., str. 2; Ni u knjizi koju je objavio sedam godina poslije, Ghali ne pridaje važnost ovom zločinu. Vidjeti: Ghali Boutros Boutros, *Unvanquished, A U. S. – U. N.*, SAGA, London, New York: I. B. Tauris Publishers, 1999, 40–41.

⁵⁶ General MacKenzie je bio u Beogradu od 17. maja do 10. juna 1992. godine (vidi: MacKenzie L. 1993., str. 286 i 313). Odatle je, sa sigurne udaljenosti, posmatrao zločine u Sarajevu i drugim dijelovima R Bosne i Hercegovine.

⁵⁷ O ovoj istrazi saznajemo samo iz svjedočenja komandanta vojnih posmatrača UN-a za Bosnu i Hercegovinu, Johna Wilsona pred ICTY-em u predmetu Radovan Karadžić, u kojoj je ustanovljeno kako je granata mogla „doći i sa srpskih, ali i sa muslimanskih položaja, te se stoga pucanje sa jednog od tih položaja ne može isključiti.“ Međutim, Wilsonovo svjedočenje se zasniva samo na pretpostavkama da je „istraživanje uključivalo analizu kratera“, čime ostaje otvoreno pitanje da li je on čitao izvještaj UN-a o uviđaju, kao i da li takav izvještaj uopće postoji, ili se i njegovo mišljenje promijenilo povratkom MacKenzie iz Beograda. (ICTY, Witness: John Wilson, Cross-examination by Mr. Karadzic, Monday, 21. June 2010., str. 3911. i Tuesday, 22. June 2010., str. 4068–4071).

⁵⁸ Istovremeno sa zločinima koji su počinjeni tokom prvih mjeseci agresije na R Bosnu i Hercegovinu, nakon objave članka Roya Gutmana u *Newsdayu* o brojnim zatočeničkim centrima u samoproglašenoj Republici srpskoj, uslijedili su stalni pritisci javnosti u SAD-u i Evropskoj zajednici, na vladajuće političare da poduzmu neki oblik intervencije u Bosni i Hercegovini. Vijeće sigurnosti UN-a je 13. avgusta usvojilo rezoluciju 770 u kojoj poziva države da u saradnji sa UN poduzmu „sve neophodne mjere“ za dostavu humanitarne pomoći. Kako su za provedbu ove Rezolucije bile potrebne i dodatne trupe UNPROFOR-a, na zasjedanju britanske vlade u Downing Street-u, 18. avgusta najavljeno je slanje 1.800 britanskih vojnika u Bosnu za operacije zaštite humanitarnih konvoja. Kao protuteža ovakvim stavovima i odlukama, posebno je intenzivirano djelovanje generala MacKenzie, koji se upravo vratio iz misije u Bosni, te širenjem teze o „samogranatiranju“ vlastitog naroda pokušavao spriječiti vojnu intervenciju, dok je general Morillon smatrao kako bi ona izazvala opasnost stradanja sto hiljada vojnika „koje bi svijet poslao u ta divlja balkanska brda.“ Vidi: UN, Security Council, S/RES/770 (1992), 13 Avgust 1992; Hodge, C., 2007, str. 91; MacKenzie, L. 1993, str. 486–491; N.

spomenuti članak u londonskom *Independentu*, u kojem, pored već spomenutih primjera “samogranatiranja vlastitog naroda”,⁵⁹ izražava bojazan kako ono “možda neće ići u prilog trenutno prisutnim UN snagama” ili dodatnim trupama, uključujući i britanske vojnike, koji bi trebali stići u Bosnu.⁶⁰

Objavljen četiri dana pred održavanje vrlo značajne konferencije u Londonu,⁶¹ uprkos sve intenzivnijim nagovještajima vojne intervencije, kao i podnošenja izvještaja Tadeusza Mazowieckog,⁶² pokazat će se kako su Doyleov članak u londonskom *Independentu* i MacKenzievi nastupi bili svojevrсно ohrabrenje za nastavak granatiranja Sarajeva, a da pri tome, sintagma “krivac nije identificiran” služi kao savršen alibi za neintervenciju.

Kazazović, „Vojna intervencija. Rat se ratom izbija“, *Oslobođenje*, 10. avgust 1992, str. 5.

⁵⁹ U spomenutom članku Doyle, pored ostalog ističe kako „su sarajevski branitelji, uglavnom muslimani, ali uključujući Hrvate i jedan broj srpskog stanovništva, organizirali nekoliko napada na vlastiti narod“, uz napomenu da su ti napadi „bili malobrojni među redovnim bombardiranjima grada od strane srpskih snaga“, što bi značilo da sa srpske strane nisu dolazile „samo“ one granate koje su prouzrokovale veći broj žrtava, ili one čiji očevidci bi mogli biti strani reporteri i delegacije. Vidjeti: Leonard Doyle, „Muslims ‘slaughter their own people’: Bosnia bread queue massacre was propaganda ploy, UN told“, („Muslimani ‘masakriraju vlastiti narod’: bosanski masakr u redu za hljeb bio je propagandni trik, rekao je zvaničnik UN-a“). *Independent*, 22. Avgust 1992., <http://www.independent.co.uk/news/muslims-slaughter-their-own-people-bosnia-bread-queue-massacre-was-propaganda-ploy-un-told-1541801.html>).

⁶⁰ Doyle dalje napominje kako je „dogovoreno da se 1.800 britanskih i 1.000 francuskih vojnika pošalju, te da će koristiti svoje oružje isključivo u samoodbrani i da neće intervenirati u razdvajanju Srba od Muslimana.“ (Isto).

⁶¹ Kasim Begić, *Bosna i Hercegovina od Vancove misije do Daytonskog sporazuma (1991-1996)*, Bosphanska knjiga, Sarajevo, 1997, str. 103–104.

⁶² Specijalni izvjestitelj *Komisije za ljudska prava*, Tadeusz Mazowiecki, u Izvještaju kojeg *Komisija* podnosi 28. avgusta 1992., pored ostalog navodi kako širom bosanskohercegovačke teritorije dolazi do masovnih i teških kršenja ljudskih prava, te insistira na hitnoj potrebi za usaglašenom akcijom, kao i proširenjem mandata UNPROFOR-a. Vidi: ICTY, GE.92-13874/4837B(E), Ujedinjene nacije, Ekonomsko i socijalno vijeće, Distribucija: opšta, 28. avgust 1992, Komisija za ljudska prava. Prva specijalna sjednica. Tačka dnevnog reda broj 3, Izvještaj o stanju ljudskih prava na teritoriji bivše Jugoslavije koji je podnio g. Tadeusz Mazowiecki, specijalni izvjestilac Komisije za ljudska prava, u skladu s paragrafom 14 Rezolucije 1992/S-1/1 koju je komisija donijela 14. avgusta 1992., str. 51–73.

ODGOVORNOST ZA MASAKR

Mladić je “*potpuno lud (...) možda nešto nije uredu s njime*”⁶³

Slobodan Milošević, 30. maj 1992.

Neposredno nakon masakra u Vase Miskina, Slobodan Milošević se ograđuje od postupaka “bosanskih Srba” konstatirajući kako je Mladić “potpuno lud”, da “možda nešto nije uredu s njime”.⁶⁴ On je ovakav stav zauzeo na sastanku sa pripadnicima UNPROFOR-a na dan kada je u Vijeću sigurnosti UN-a trebala biti izglasana ova rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a kojom su trebale biti uvedene sankcije SRJ. U nadi da će odobrovoljiti članice Vijeća sigurnosti UN-a da ne glasaju za ovu rezoluciju, Milošević uvjerava pripadnike UNPROFOR-a da “se čini sve što je u njihovoj moći kako bi uticali na bosanske Srbe da zaustave bombardovanje i da im je poručeno da, ukoliko nastave, ne treba da očekuju bilo kakvu pomoć ili razumijevanje sa njihove strane.”⁶⁵ No, za razliku od ovakvog Miloševićeva stava o osudi Ratka Mladića za granatiranje Sarajeva, na suđenju, kao optuženik Tužilaštva ICTY, on mijenja mišljenje. Npr., u unakrsnom ispitivanju svjedoka, Slobodan Milošević, kao i Radovan Karadžić su, insistirajući na tezi kako su “muslimani” granatirali vlastiti narod u Sarajevu, uz Markale i druge masakre koji su se nalazili u optužnici, i masakr u ulici Vase Miskina spominjali u tom kontekstu. Ohrabrenje za ovu tezu posebno im je dao spomenuti članak Leonarda Doylea u *Independentu*, te su, pozivajući se na njega konstantno insistirali na tezi o “samogranatiranju” vlastitog naroda sa ciljem “osvajanja simpatija i svjetske vojne intervencije”, kao i izolacije SRJ sankcijama. Npr., za prethodno spomenutog australskog generala Johna Wilsona, komandanta vojnih posmatrača UN-a za Bosnu i Hercegovinu, to je bio pokazatelj kako “nije bilo čisto dobrih i loših

⁶³ ICTY, Ro1838989, Izlazni telegram, Za: Gouldinga, Ujedinjene nacije, Njujork, Od: Nambiara, UNPROFOR, Beograd /potpisano/, datum: 30. maj 1992., broj: UNPROFOR – B/41, Predmet: Sadržaj razgovora sa predsjednikom Miloševićem na sastanku od 30. maja 1992. god. u 12:00 sati.

⁶⁴ Isto.

⁶⁵ ICTY, Ro1838989, Izlazni telegram, Za: Gouldinga, Ujedinjene nacije, Njujork, Od: Nambiara, UNPROFOR, Beograd /potpisano/, datum: 30. maj 1992., broj: UNPROFOR – B/41, Predmet: Sadržaj razgovora sa predsjednikom Miloševićem na sastanku od 30. maja 1992. god. u 12:00 sati.

momaka u događajima u bivšoj Jugoslaviji”,⁶⁶ dok je većina odgovora drugih svjedoka iz komande UNPROFOR-a bila kako su to glasine, te da nikada nisu vidjeli dokument koji bi potvrdio ovakve stavove. U unakrsnom ispitivanju, general Morillon je odgovorio Slobodanu Miloševiću kako “...ova novina govori o glasinama. Imate glasine svaki dan, stoga sam svjestan te mogućnosti, ali nikada nisam bio u prilici tu mogućnost provjeriti. I, svakako, ne pripadam tim ‘višim’ zapadnim časnicima, koji su vjerovali u to da su ove optužbe mogle biti istinite.”⁶⁷ Karadžiću je, u unakrsnom ispitivanju Jeremy Bowen posvjedočio da je to čuo od generala MacKenzia, ali da nikada nije vidio dokaz. “Nikada nije vidio dokument koji govori o tome, (...) te da su to pretpostavke, pa vam stvarno ne mogu dati posebno dobar odgovor na hipotetičko pitanje. Ja radije odgovaram na pitanja sa činjenicama.”⁶⁸

Optuženi su za masakr u Vase Miskina ispitivali čak i pripadnike UNPROFOR-a koji u tom periodu uopće nisu služili u Bosni. Npr., u jednom takvom unakrsnom ispitivanju, David Harland je Miloševiću odgovorio kako u vrijeme masakra u Vase Miskina nije bio u Sarajevu, ali je pojasnio kako je od velikog broja granata ispaljenih na Sarajevo, u gotovo svakom slučaju utvrđeno da su one zasigurno ispaljene sa srpske strane.⁶⁹

Međutim, za masakr u Vase Miskina niko nije direktno procesuiran ni pred nacionalnim ni pred međunarodnim sudovima, a u optužnici Karadžiću i Mladiću, navodi se kako je tek “počev ili približno od 28. maja” počelo intenzivno granatiranje Sarajeva “pri čemu su oštećeni i uništeni civilni ciljevi, a nekoliko civila je ranjeno.”⁷⁰ Dakle, u Optužnice nije čak uključen ni period kada je počinjen masakr u ulici Vase Miskina

⁶⁶ ICTY, Case No. IT-95-5/18-T, Witness: John Wilson (Resumed) (Open Session), Cross-examination by Mr. Karadžić (Continued), Tuesday, 22. June 2010, str. 4068–4073.

⁶⁷ ICTY, Case No. IT-02-54-T, 12. februar 2004., Witness: Philippe Morillon (Open Session), Cross-examined by Mr. Milošević, str. 32040–32042.

⁶⁸ ICTY, Case No. IT-95-5/18-T, Witness: Jeremy Bowen Cross – examination by Mr. Karadžić, str. 10200.

⁶⁹ ICTY, Case No. IT-02-54-T, Wednesday, 05. November 2003., Witness: David Harland. Open Session, Cross – examination by Mr. Milošević, str. 28670.

⁷⁰ ICTY, IT-95-5/18-PT, Tužilac međunarodnog suda protiv Radovana Karadžića, Treća izmijenjena optužnica, 27. oktobar 2009., Prilog G, *Incidenti granatiranja u Sarajevu*; ICTY, IT-09-92-PT, Tužilac međunarodnog suda protiv Ratka Mladića, Četvrta izmijenjena optužnica, 27. December 2011., Prilog G, *Incidenti granatiranja u Sarajevu*.

(27. maj 1992.), niti se ovaj zločin na bilo koji drugi način spominje u navedenim Optužnicama.

ZAKLJUČAK

Masakr u ulici Vase Miskina je jedan od 230 primjera masovnog ubijanja civila u vrijeme opsade Sarajeva. No, princip i strategija VRS-a po kojoj su masovno ubijani civili bio je sličan kada su u pitanju granatiranja masovnih okupljališta civila, nakon čega bi uslijedilo negiranje odgovornosti za zločin, plasiranjem teza o “samogranatiranju vlastitog naroda”.

Uprkos činjenici da je na grad Sarajevo sa položaja “SRK” ispaljen veliki broj granata (samo za jedan dan, 22. jula 1993, prema evidencijama vojnih posmatrača UN-a – 3.777 granata), manipulacije političkog i vojnog rukovodstva RS / SRJ su uslijedile (samo) nakon onih masakara u kojima je, iznenadnim granatiranjem, na istoj lokaciji i u isto vrijeme, ubijen i ranjen veći broj civila. “Mi šta ćemo raditi to treba da bude naša najveća tajna (...) mi nećemo kazati da ćemo srušiti dalekovod ili vodu isključiti, jer to Ameriku diže na noge...”, kako je Ratko Mladić predlagao svojim skupštinskim kolegama 12. maja 1992, zapravo je bilo uputstvo za razlike u internom i javnom djelovanju političkog i vojnog rukovodstva SRJ / RS. Uzimajući u obzir ovu i niz drugih presretnutih telefonskih razgovora, kao i internih naredbi VRS, dolazimo do vrlo jednostavnog zaključka: manipulacijama u smislu serviranja ovakvih i sličnih mitova o “samogranatiranju” vlastitog naroda nema mjesta. Međutim, negiranje odgovornosti za zločine bilo je vrlo učinkovito u datom trenutku, te je spriječilo konkretne akcije Ujedinjenih nacija ili NATO-a, poput ukidanja embarga na uvoz naoružanja ili vojne intervencije.

Izvori**Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu (AIIZ):**

- Izjave svjedoka;
- Izvodi iz matičnih knjiga umrlih, sarajevskih općina;
- Dokumentacija PD *Bakije* i KJKP *Pokop*;
- “Bosanski dosije genocida”, Kanton Sarajevo – “Iskaz o stradalom licu”;
- Dokumentacija Opće bolnice “Prim. dr. Abdulah Nakaš” i Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu;
- Dio dokumentacije JNA / VJ / VRS;
- Dio dokumentacije Armije R Bosne i Hercegovine;
- Dokumentacija MUP-a R BiH, CSB, Zapisnik o uviđaju nakon masakra u ulici Vase Miskina;
- Video arhiva Instituta koja se odnosi na opsadu Sarajeva.

International Criminal Tribunal of the former Yugoslavia – ICTY:

- ICTY, IT-98-29-T, Pred pretresnim vijećem I, Tužilac protiv Stanislava Galića, Presuda i mišljenje, 5. decembar 2003., str. 201; dalje: ICTY, Presuda, Galić, 2003.
- ICTY, P00377.B, Izjava svjedoka, Hvaal Morten, fotoreporter, datum razgovora: 14. i 15. februar 2001.
- ICTY, Case No. IT-98-29/1, Witness: Milosav Gagović, (Open Session), Examination by Mr. Tapusković and Cross-examination by Ms. Edgerton, str. 8643, 8705, 8715, 23. July 2007.
- ICTY, Witness: John Wilson, Cross-examination by Mr. Karadzic, 21–22. June 2010.
- ICTY, IT-95-5/18-PT, Tužilac međunarodnog suda protiv Radovana Karadžića, Treća izmijenjena optužnica, 27. oktobar 2009., Prilog G, *Incidenti granatiranja u Sarajevu*.
- ICTY, IT-09-92-PT, Tužilac međunarodnog suda protiv Ratka Mladića, Četvrta izmijenjena optužnica, 27. December 2011., Prilog G, *Incidenti granatiranja u Sarajevu*.
- ICTY, Case No. IT-95-5/18-T, Witness: John Wilson (Resumed) (Open Session), Cross-examination by Mr. Karadžić (Continued), Tuesday, 22. June 2010., str. 4068–4073.
- ICTY, Case No. IT-02-54-T, 12. februar 2004., Witness: Philippe Morillon (Open Session), Cross-examined by Mr. Milošević, str. 32040–32042.
- ICTY, Case No. IT-95-5/18-T, Witness: Jeremy Bowen Cross-examination by Mr. Karadžić, str. 10200.
- ICTY, Case No. IT-02-54-T, Wednesday, 05. November 2003., Witness: David

- Harland. Open Session, Cross- examination by Mr. Milošević, str. 28670.
- ICTY, IT-06-90-T, Renaud de La Brosse. 2003. *Plan to Create a 'State for all Serbs': Consequences of Using the Media for Ultra-Nationalist Ends.*
  - ICTY, 03003495, Srpska republika Bosna i Hercegovina, Kancelarija predsjednika Skupštine, Pale, 28. maj 1992. god. dostaviti: Lord Carrington, gđin. J. Cutileiro, gđin. B. B. Ghali, gđin. J. Baker, gđin. S. Vance, gđin. A. Kozzyrev, ministrima dvanaestorice; Predsjednik Skupštine: Momčilo Krajišnik.
  - ICTY, Ro1838989, Izlazni telegram za: Gouldinga – Ujedinjene nacije, Njujork, od: Nambiara, UNPROFOR, Beograd /potpisano/, datum: 30. maj 1992., broj: UNPROFOR – B/41, Predmet: Sadržaj razgovora sa predsjednikom Miloševićem na sastanku od 30. maja 1992. god. u 12:00 sati.
  - ICTY, GE.92-13874/4837B(E), Ujedinjene nacije, Ekonomsko i socijalno vijeće, Distribucija: opšta, 28. avgust 1992., Komisija za ljudska prava. Prva specijalna sjednica. Tačka dnevnog reda broj 3, Izvještaj o stanju ljudskih prava na teritoriji bivše Jugoslavije koji je podnio g. Tadeusz Mazowiecki, specijalni izvjestilac Komisije za ljudska prava, u skladu s paragrafom 14 Rezolucije 1992/S-1/1 koju je komisija donijela 14. avgusta 1992.
  - ICTY, 00847711, Zapisnik sa 16. sjednice “Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini održane 12. maja 1992. godine u Banja Luci”.

UN:

- The Security Council, Resolution, 757, 1992, 30. Maj 1992.
- UN, Security Council, S/RES/770 (1992), 13. August 1992.
- UN, S/1994/674/Add.2 (Vol. II) 27. May 1994., Final report of the United Nations Commission of Experts established pursuant to security council resolution 780 (1992), Anex VI, Part 1/10, Study of the buttle and siege of Sarajevo (Part 1/10); (Under the Direction of: M. Cherif Bassiouni); 26 / 5 / 92 (Tuesday), (b). Dalje: UN Commission of Experts.

Štampa:

- *Oslobođenje;*
- *Politika;*
- *Independent.*

Objavljeni izvori

1. Rezolucije Vijeća sigurnosti UN o Bosni i Hercegovini: od rezolucije 713 od 25. 09. 1991. god. do rezolucije 1004 od 12. 07. 95. god., Press centar ARBiH, Sarajevo, 1995.

Literatura:

- Arnaut-Haseljić, Meldijana, „Mediji u funkciji realizacije genocida u Bosni“, u: *Genocid u Bosni i Hercegovini: posljedice Presude Međunarodnog suda pravde*, zbornik radova međunarodne naučne konferencije održane 10. i 11. jula 2009. godine u Potočarima (Srebrenica) – Međunarodna naučna konferencija – Sarajevo, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta Sarajevo, 2011.
- Avramov, Smilja, *Postherojski rat zapada protiv Jugoslavije*, Vetarnik: LDI, 1997.
- Begić, Kasim, *Bosna i Hercegovina od Vancove misije do Daytonskog sporazuma (1991-1996)*, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1997.
- Bisić, Mustafa, – Kreho, Senad, *Obuka za genocid*, Khalid Al-Ageely, Sarajevo, 1994.
- Bourtos Boutros, Ghali, *Unvanquished, A U. S. – U. N.*, SAGA, London, New York: I. B. Tauris Publishers, 1999.
- Čekić, Smail, *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu: planiranje, priprema, izvođenje*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2004.
- Čekić, Smail, Muhamed Šestanović, Merisa Karović, Zilha Mastalić-Košuta, *Zločini nad djecom Sarajeva u opsadi*, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2010.
- Čekić, Smail, „Praksa Međunarodnog suda pravde – pravna ili politička? – Predmet: Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore“, u: *Genocid u Bosni i Hercegovini: posljedice presude Međunarodnog suda pravde*, zbornik radova Međunarodne naučne konferencije održane 10. i 11. jula 2009. godine u Potočarima (Srebrenica), Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2011.
- Ćosić, Dobrica, *Bosanski rat*, Beograd: Službeni glasnik, 9–10, 2012.
- Donia, Robert, J., *Sarajevo: biografija grada*, Institut za istoriju, Sarajevo, 2006.
- Gutman Roy, *Svjedok genocida*, Sarajevo: Vijeće Kongresa bosansko-muslimanskih intelektualaca, 1995.
- Hodge, Carol, *Velika Britanija i Balkan od 1991. do danas*, Detecta, Zagreb, 2007.
- Junuzović, Azra, *Sarajevske ruže: ka politici sjećanja*, Armis-Print, Sarajevo, 2006.
- Karović, Merisa, *Masovna ubistva civila u Sarajevu za vrijeme opsade 1992-1995*, Magistarski rad odbranjen na Filozofskom fakultetu 15. maja 2013. godine pred komisijom: prof. dr. Zijad Šehić (predsjednik), prof. dr. Husnija Kamberović (mentor) i prof. dr. Smail Čekić (član), Sarajevo, 2013.
- MacKenzie, Lewis, *Peacekeeper: the road to Sarajevo*, Vancouver: Douglas and McIntyre, 1993.
- *Molila sam ih da me ubiju: zločin nad ženama Bosne i Hercegovine*, (ur. Irfan Ajanović, et. al.), Sarajevo: Savez logoraša Bosne i Hercegovine, Centar za istraživanje zločina, 1999.

- Radinović, Radovan, *Laži o sarajevskom ratištu*, Svet knjige, Beograd, 2004.
- Silber, Laura, – Little, Alan, *Smrt Jugoslavije*, Otokar Keršovani, Opatija, 1996.
- Starčević, Miodrag, *Izvori međunarodnog humanitarnog prava. Priručnik za profesionalne vojnike, pravnike i aktiviste Crvenog krsta*, Međunarodni komitet crvenog krsta, Beograd, 2002.
- Šadinlija, Mesud, *Prvi Korpus ARBiH: nastanak i razvoj 1992–1995*, Ministarstvo za boračka pitanja Kantona Sarajevo, Sarajevo, 2008.
- Tuđman, Miroslav, – Bilić, Ivan, *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991–1995*, Zagreb, 2005.

Internet:

- <http://www.youtube.com/watch?v=Oe-XYk7EfJA>, Arhiva Agresije NaBiH

Merisa Karović-Babić

The massacre in Vaso Miskin Street, May 27, in 1992 - Reactions, manipulation and consequences

Summary

This article will discuss the massacre in the bread queue in Vaso Miskin Street, as one of many examples of the shelling and the mass killing of civilians in the city under siege. After introductory explanations about gradually putting the city under siege by the JNA / VJ / SRK (Yugoslav People's Army / Yugoslav Army / Sarajevo-Romanija Corps), follows a detailed description of the crime, as well as military and political context in which it was committed. Also, special attention will be paid to the reactions of the military and political leadership of the RS, FRY, RBH, UNPROFOR, as well as the interpretation of certain media about this crime. In addition to the Pale, Banja Luka and Belgrade media, we focused in particular on the analysis of a newspaper article in the London newspaper *The Independent*, in which the massacre in Vaso Miskin Street was mentioned in the context of “selfshelling” own people by “government forces”! Were the decisions of the Security Council of the UN to send additional troops to Bosnia and Herzegovina or intensifying talk of a possible military intervention, some of the reasons for writing this newspaper article that had a clear objective to encourage the British public opinion to believe these assertions? Was the publication of newspaper articles about “self-shelling” own people, a kind of encouragement to continue the shelling

of Sarajevo? In order to respond to these extremely important issues, besides the inevitable analysis of the records of investigation by Security Services Center of RBH Ministry of Internal Affairs, performed on the spot immediately after the crime, as well as witness statements, statements of the injured in the massacre and the families of the victims, we will deal in particular with the analysis of “investigations” by the United Nations, the daily reports of UNPROFOR, as well as with the correspondence of their commanders with military and political leaders of RS / FRY after the crime. Also, for the interpretation of political and military context, as well as the reaction that followed the crime, in addition to literature that treats these questions, we will rely on the analysis of the transcripts of intercepted telephone conversations between the military and political officials of Republika Srpska / Federal Republic of Yugoslavia, and the available documentation of the “Army of Republika Srpska” and the Army of the Republic of BiH. Through analysis of these documents, along with the chronology of the next stages of the siege, we conclude that the same pattern was used during the entire period of the siege, especially when it comes to manipulation after the mass killings of a number of civilians. Light sanctions imposed against the Federal Republic of Yugoslavia (FRY) by a resolution of the Security Council of the UN that followed immediately after the massacre, at the moment when most of the territory of the Republic of BiH is occupied, and when almost all the military machinery of the Yugoslav People’s Army / Yugoslav Army was made available to the newly formed “Army of Republika Srpska”, proved to be more than an inefficient move by the UN Security Council in an attempt to halt the aggression against RBiH and fierce shelling of its capital, and also served as a way to prevent possible military intervention. Thus, the phrase “the perpetrator has not been identified” served as a perfect alibi for non-intervention and was a kind of encouragement to continue shelling the city. Together with the chronological sequence of events, reactions after the crime, as well as the consequences, the article will consider the attitude of international and national courts towards this crime, and the prosecution or non-prosecution of those responsible for this massacre.

Keywords: mass killing, civilians, the siege, the bread queue, shells, investigations, records on crime scene investigation, manipulations, the United Nations, the Security Council, UNPROFOR